

BİLGİ EKONOMİSİ'NİN EKONOMİK KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ; TÜRKİYE ÖRNEĞİ¹

Samir MAMEDOV²

ÖZET

2000 ve sonrasında yaşanan konjonktürel dönüşümlerle birlikte bilgi ekonomisi ve alt kollarının önemi artmıştır. Tarım ekonomisinden sonra sanayi ekonomisi yaşanmış ve ülkeler artık gelişmişlik göstergesi olarak bilgi ekonomisine geçişi yaşamaya başlamışlardır. Gelişmişlik ve kalkınmışlığın en önemli etkeni olan bilgi ekonomisi, bu çalışmada kalkınma ölçütleri, ile birlikte değerlendirilerek 2000- 2018 yılına ait rassal büyüklükler ampirik olarak analiz edilmiştir. Ekonometrik analiz içinde nedensellik testi ve eş bütünleşme analizi değerlendirilmiştir. İktisadi faaliyet kolları içinde hem bilgi ekonomisi hem de kalkınma ölçütünü etkileyen tarım sanayi, hizmet, sağlık yatırım oranlarının GSYİH içindeki oranları değerlendirilmiş ve büyümeye olan katkısı analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kalkınma ekonomisinin sürdürülebilir olması için bilgi ekonomisi ve değişkenlerinin tam anlamıyla uygulanması gerektiği ve iktisadi faaliyet kolları içinde yapılan ölçümlerde 1 birimlik bir artışın kalınmayı pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma ve Bilgi Ekonomisi, Büyüme, Nedensellik Testi, Eş Bütünleşme Analizi

THE KNOWLEDGE ECONOMY' S IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT; THE EXAMPLE OF TURKEY

ABSTRACT

Together with the cyclical transformation and its aftermath in 2000, the Union's economy and has increased the importance of lower arms. Agriculture then Eastern religions and countries from industrial economies and the economy as an indicator of the transition to a Knowledge Economy, Development is now moved in. Which is the most important factor for development and growth that consists of knowledge economy, the development criteria were evaluated in this study and the 2000 - 2018 random quantities were empirically analyzed 2018. In econometric analysis, a causality test and co-integration analysis were evaluated. The knowledge economy criteria to the branch of economic activity and development that affect both agricultural, industrial, service, evaluated its contribution to GDP growth rate and the rate of investment in health. According to the findings, the variables in the full sense of the knowledge economy and for the sustainable development of economy should be implemented. An increase of 1 unit in the branch of economic activity that affects the measurements is concluded to be observed in a positive way.

Keywords: Development and Knowledge Economy, Growth, Causality Test, Co Integration Analysis

¹ Bu Makale 15-18 Nisan 2014 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen Uluslararası iktisat öğrencileri kongresinde yer alan bildirilerden esinlenerek yazılmıştır.

² Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finans Ekonomisi Anabilim-Finansal Ekonometri Bilim Dalı, samirmamedov308@gmail.com

GİRİŞ

1960 yılında kalkınma planlarının uygulanma aşamasına geçişle birlikte ekonomisinin farklı bir ivme kazandığı gözlemlenmiş ve bu alanda yapılan sermaye yatırımlarında yönlerinde değişimler yaşanmıştır. Alınan kararların bir dönem kadar baskıdan uzak bir şekilde uygulanamamış olması da yaşanan sıkıntı ve gecikmelerin bir diğer etkin sebepleri arasında sayılabilmektedir. Özellikle 1980 döneminde ki serbest piyasa ekonomisine geçiş aşamasına kadar geçen konjonktürel süreçte içe dönük bir piyasa ekonomisinin şartının olması yerli üretici bir taraftan adaletsiz rekabet ortamlarından korumuş, diğer yandan sektörel gelişimleri arasında da rekabet edemeyen bir hal almasını sağlamıştır. Sistemlerin sürekli değişen bir şemaya sahip olmaları rekabeti ve rekabete dayalı değişimleri de kaçınılmaz hale getirmiştir. Günümüze kadar yapılan literatür çalışmaları göstermiştir ki, bir ekonominin tam anlamıyla kalkınmış yapıya sahip olması için öncelikle iktisadi faaliyet kollarını sırasıyla yerine getirmiş ve yapısal dönüşümlerini sağladıktan sonra bir sonraki gelişmişlik göstergesi oluşan sektörel yapıya geçmeleri gerektiği olmuştur (Aktan ve Vural, 2005: 33).

Basit anlamda yapısal oluşumlar ilk tarımsal alanlarda faaliyet göstermelerle başlamış ve tarım sektörü içinde yer alan faaliyetler makineleşme ve yeterli üretim kapasitesine ulaşım rekabet unsurunu gerçekleştirdikten sonra başarı sağlanmış olmaktadır. Sonrasında küresel gidişata yön veren ekonomik buhranın ve çağ açıp kapatan sanayi devrimlerinin yaşanması tarım ekonomisi sistemlerinde sanayi ekonomisi sistemlerine geçişi başlatmış ve yeni bir ekonomik konjonktür yapısı oluşmuştur (Berksoy ve Saltoğlu, 2011).

Dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur ise her yapısal dönüşümü ekonomik sistemlerde kendi yapıları gereğince farklı zaman ve aşamada gerçekleştirerek uygulamak zorunda kalmıştır. Bu durumun sebebi gelişmiş ölçütlerinin farklı olması ve yapısal dönüşüm için gereken muhtelif kaynakların az yâda çok olması ile ilgili olmuştur. Tarımsal alanda yaşanan faaliyetlerden farklı olarak sanayi alanında yaşanan gelişmeler çok eski bir tarihe dayanmakta ve günümüzde modern çağ içinde de yeniliklerle varlığını sürdürmeyi başarmıştır. 2000 yılında yaşanan yapısal dönüşümler farklı bir reform haline gelmiş ve hizmet sektörü adı altında dünyada çalışanlar içinde yeni bir yaka sisteminin oluşumunu hızlandırmıştır. Bu sektörde amaç eğitime verilen önemin artırılması, kalifiye iş gücünün artması ve en önemlisi beşeri sermaye odaklı yatırımların artırılarak sektörel verimliliğin artması olmuştur (Emiroğlu, 2007: 330).

Bir diğer önemli fark ise diğer ekonomik konjonktürlerde sadece niceliksel odaklı gelişmeler ön planda olurken hizmet sektörü için niteliksel olarak sınıflandırdığımız; sağlık, eğitim, sosyal haklar, psikoloji, sosyoloji ve daha birçok toplumsal alamdaki yapılanmalar dâhil edilmiştir.

Özellikle Avrupa Birliği ve diğer ekonomik işbirliklerinin aldığı ortak kararlara göre bir ülkenin gelişmiş ülke statüsünü kazanması ve kalkınma aşamasının sürdürülebilir bir hale gelmesi için konjonktürel sistem içinde yaşanan bütün faaliyet alanlarını sırasıyla gerçekleştirmesi gerektiği, nihai olarak hizmet ekonomisine geçişte bilgi ekonomisini kullanabilir bir hale gelmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır (Bayraç, 2007: 18).

Bir ekonominin kalkınmış ülke sıfatını alması için nicel ve nitel olarak yapılan bütün ölçümlerin en az 15 yıllık bir sürece devam ediyor olması ve kriz ortamlarında da reformlarla bu olgunun ez az zararlarla atlatılmış olması gerekmektedir. Çalışmada uygulama ve sonuçlar kısmında 2000-2018 dönemine ait kalkına ekonomisi ve bilgi ekonomisi alt unsurlarının yıllık

oranları analiz edilmiş ve elde edilen bulgular paralel ve tersine nedensellik ilişkisi içinde yer alan bütün değişkenlerin birbirlerini etkilediği sonucunu ispatlamıştır (Çapar, 2005: 120).

1. BİLGİ EKONOMİSİ VE GELİŞİMİNİN ETKİLERİ

Esnek bir yapılanmayı gerektiren ve üretim sistemlerinde uzmanlaşmayı anlatan bilgi ekonomisi, iktisadi üretim anlayışındaki değişmeye bağlı olarak sistemlere entegre edilmeye çalışılmıştır. Bilgiye dayalı üretimi esas alan bu sistem diğer sistemlerden farklı olarak; kontrol, denetim ve hataların tespitini daha hızlı yaparak minimal zararlar en verimli çıktıları elde etmeyi amaçlar (Awad ve Ghaziri, 2004). Ayrıca amortismanlar yaşanan mali kayıpları da sübvans etme yönü, diğer ekonomik işbirlikleri ile arasındaki farkı ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde bilgiyle özdeşleşen ve bilgi ekonomilerinin hem sınırlarını çizen, hem de söz konusu yeni iktisadi sistemin temel TDK'ya göre öğelerini oluşturan bu kavramlar aynı zamanda bilginin devrimci gücünün en somut göstergeleridir (Drucker, 2013:5-8).

Belirlenen tanım kapsamında günümüzde geçerli olan ve bütün toplumlar için belirli bir model oluşturan bu sistem 3.0 endüstriyel dönüşümü ile birlikte gündeme gelmiş ve bir sonraki dönüşüm içinde de varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Özellikle beşeri yatırım ve sermaye ayırımının özendirilmesi ise insanoğlunun kalıplaşmış iş hayatı standardını değiştirerek farklı bir dönüşüme sokmuş ve gelişmişlik kriterini artırmayı hedeflemiştir (Bhatt, 2001: 68).

1929 sonrası süreç incelendiğinde genelde toplumların tarıma dayalı ekonomiyi uyguladıkları ve ekonomik buhranın yaşanmasından sonra buharlı makine icadı, sanayi devrimi sürecinin başlaması ile ilk konjonktürel kırılma gerçekleşmiştir. İlkel tarım aletleri ile üretim yapan ekonomiler bu yapılanmayı kendi ekonomilerine dâhil ederek makine ve teçhizat kullanımını değiştirip farklı bir yöne doğru hareketlilik de sağlamayı başarmışlardır (Aydın ve Kara, 2006: 41).

Dolayısıyla bu en ilkel formdaki toplum modellerinden birisi olan tarım toplumuna geçilmesi süreçleri bile bilginin insan yaşamına eklediği rahatlık ve kolaylıklar sayesinde ortaya çıkmış ve bunun sonucunda tarım toplum modeli uzun yıllar süresince medeniyetin somut göstergesi olarak anılmıştır (Choi ve Lee, 2002: 175).

Temelde tarım toplumu ve bu doğrultuda kullanımı tercih edilen tarım toplumu modeli kullanımını hiçbir zaman kaybetmemiş sadece yaşanan yapısal formlarla birlikte biçim değiştirmiştir. Bilgi toplumu ile birlikte bu değişim daha niteliksel hale gelmiş ve aslında her bir ekonomik yapılanma kendi içinde kaynak aktarımını sağlamayı başarmayı hedeflemiştir. Daha açık bir şekilde ifade dilecek olunursa; girdilerin bu duruma göre düzenlenmesi tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin kendi içindeki dolaşımın tamamlanması hedeflenmiştir. (Abdullah ve Ökmen, 2005: 40).

Farklı olarak tarım toplumuna nazaran sanayi devrimi ile tüm iktisadi faaliyetler ve üretim sistemlerinde insan ve hayvan gücünün yerine makineler almış, böylece kitle üretimi başlayarak toplum yaşamında mevcut bütün sosyal sınıf ve tabakalar bu gelişmeden etkilenmiştir. Bunun neticesinde kırsal kesimlerden büyük kentlere doğru sürekli artan şekilde göçler başlamış yeni bir sanayi kültürüne dayalı kentsel yaşam formu ortaya çıkmıştır (Aktan ve Vural, 2005: 32). Nitekim sanayi devriminden sonra hızlı bir kentleşme ile toprağa bağımlılıktan büyük ölçüde kurtulan insanlar endüstri bölgelerine göç etmesiyle birlikte bilgi artışları ve bilgiye dayalı üretim süreçleri sürekli yenilenme sürecine girmiştir. Çünkü bilgi,

kullanıldıkça değer kazandığı gibi bilgili insanlar arasındaki iktisadi ilişkilerin artmasıyla beraber bilginin devrimci niteliği daha fazla ön plana çıkmaktadır (Bhatt, 2001: 72).

2. KALKINMA KAVRAMI VE TÜRKİYE' DE UYGULANABİLİRLİĞİ

En genel anlamıyla kalkınma kavramı; *bir ulusun arzu edilen şekilde ekonomik gelişme süreci ortaya koyabilmesi amacıyla, ulusal ekonomiyi bir bütün olarak düzenlenmesidir*, şeklinde tasnif edilmiş ve zaman içerisinde anlamı kaybolmadan değişimlerle gelişimini sürdürmüştür. Daha geniş anlamda kalkınma, bir toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda arzu edilen her türlü değişim ve gelişim olarak tanımlanabilir (Barutçugil, 2002: 21). Tarihsel olarak kalkınma, TDK' ya göre az gelişmiş denilen ülkelerde ortaya çıkan büyük ölçüde beşeri acıların azaltılması ve maddi refahı arttırmaya yönelik potansiyelin harekete geçirilmesi anlamını vurgulamaktadır. (Erbaş ve Turan, 2003: 49).

Az gelişmiş ülkelerde kalkınmanın gerçekleştirilmesi gereken bir hedef olarak ele alınışı İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk düşmektedir. Bu günün pek çok az gelişmiş ülkesi Savaş öncesinde sömürge ülke konumunda bulunmaktaydı. Savaştan sonra ise, ulusal kurtuluş mücadeleleri veren Sömürgeler siyasal anlamda bağımsızlıklarını kazanmaya başlamış ve çok sayıda yeni ulus-devlet kurulmuştur (Bayrakeri, 2012: 41). En önemlisi bu ülkelerin kendilerini geri kalmışlıklarının farkına varmaları, daha hızlı bir ekonomik sürece girmeleri yönünde ulusal kalkınma taleplerini ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu yeni talebin sürekli olduğu ve değişim için de gerekli olduğu kanısına varılmıştır (Dura ve Atik, 2002: 28).

Türkiye için ayrı bir değerlendirme yapılacak olunursa daha çok niteliksel değişkenlerin değerlendirildiği bu gelişmişlik ölçütü büyümeden sonra değerlendirilmeye alınmış ve ilk olarak diğer koşullarda olduğu gibi niceliksel gelişimler tamamlanmaya çalışılmıştır (Işık ve Kılınç, 2013: 25). Bu durumun sebebi öncelikle zorunlu ihtiyaçlar gibi örneklendirilen dış ticaret dengesi açıklarının korunması ve iktisadi faaliyet kolları içindeki başlıkların oranlarında yaşanan değişimleri dengelemek olmuştur. Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında ki en temel farkın bu durumdan kaynaklanmakta ve gerçek anlamda kalkınmaya geçişin sürdürülebilir büyüme ile gerçekleşeceği, sonrasında ise niteliksel gelişmelerle destekleneceği sonucuna ulaşılmıştır (Bıçkıcı ve Sobacı, 2011: 216).

3. YÖNTEM VE BULGULAR

Bu başlık altında belirlenen bağımlı değişken ve bağımsız değişkenlerin uzun dönemde birbirleri üzerindeki nedensellikleri test edilerek gerekli testlerle sonuçlanması amaçlanmıştır. Çalışmadaki bağımsız değişkenler; iktisadi faaliyet kolları içinde gerçekleşen tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin yıllık büyüme oranları, sağlık sektöründe yaşanan gelişmelerin oranları, eğitime yapılan harcamaların oranları yıllık olarak alınmıştır.

Bağımlı değişken ise kalkınmışlık için öncelikle sürdürülebilir büyümeyi hedeflediğimizden cari fiyatlarla iktisadi faaliyet kollarındaki artışın veya azalışın etkilediği büyüme oranları olmuştur. Kullanılan değişkenlerin seçiminde kalkınma ekonomisi ve bilgi ekonomisi içinde kullanılan makro değişkenlerin ortak olması göz önünde bulundurulmuştur.

3.1. ADF VE PP BİRİM KÖK TESTİ

Analize dahil edilecek değişkenler doğrultusunda belirlenen ampirik ölçümler için kurulan hipotezler;

Çalışma doğrultusunda kurulan hipotezler şu şekildedir.

H: Bilgi ekonomisi kriterlerinin ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır

H₀: Bilgi ekonomisi kriterlerinin ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmamaktadır.

Unit Root; birim kök testleri ile çalışmada kullanılacak 2000-2018 yılları arasındaki yıllık verilerin ilişkili olup olmadıkları test edilerek seriler arasında durağanlık durumunun varlığı test edilmeye çalışılmıştır. Tablo 1’de de görüldüğü gibi ADF ve PP birim kök testlerinin her ikisi de yapılarak güven sınırı oluşturulmuş ve en uygun birim kök testinin PP olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda serilerin analizde kullanılacak değişkenler içerisinde birim kök oldukları ve bu durumun 1. Derecede gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1: 2000-2018 Dönemi ADF ve PP Birim Kök Analizi

Kullanılan Değişkenler	ADF		PP	
	Seviye	Fark	Seviye	Fark
Büyüme (%)	-0.75(1)	-4.62(1)	-1.12(5)	-2.45(7)
Tarım (%)	-1.29(2)	-7.07(1)	-1.29(3)	-2.78(1)
Sanayi (%)	-2.52(2)	-5.12(3)	-0.45(3)	-3.50(2)
Hizmet (%)	-0.75(1)	-4.23(1)	-1.47(1)	-3.15(2)
Eğitim Harcamaları (%)	-0.91(1)	-4.02(1)	-1.58(1)	-3.44(2)
Sağlık Harcamaları (%)	-1.42(1)	-4.92(1)	-1.63(1)	-3.59(2)

3.2. VAR ANALİZİ GECİKME UZUNLUKLARI

Tablo 2’ye göre LR, FPE, AIC ve HQ değerlerinin aynı yönde olduğu görülmekte ve bu kriterleri minimum yapan 1 gecikme uzunluğu esas alınmaktadır. Belirlenen en uygun gecikme uzunluğu çerçevesinde Trace ve Max-Eigen istatistiklerine göre Johansen eş bütünleşme koentegrasyon testi bulguları ise Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 2: VAR Analizi Gecikme Uzunluğu

Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	81.45236	NA	6.29E-03	-6.156302	-5.250003*	-5.125992
1	85.11263	NA	4.35E-03*	-6.128022*	-5.125963	-5.122536*
2	95.12536	3.125645	6.18E-03	-6.452699	-5.452039	-5.901889
3	98.45023	9.411603	7.12E-03	-6.100326	-4.452026	-5.615980

* Gecikme uzunluğu 1 olarak kabul edilmiştir (AIC bilgi kriteri tercih edildiği için).

3.3. JOHANSEN EŞ BÜTÜNLEŞME ANALİZİ

Johansen testi özdeğer ve öz vektörlere dayanarak hesaplanan bir testtir. Bu testin ilk aşamasında Engle-Granger testindeki gibi durağanlık dereceleri belirlenir. Aynı mertebeye durağan olan seriler için uygun gecikme sayısı bulunur. Uygun gecikme sayısının belirlenmesi için öncelikle VAR modeli kurulur. Akaike ve Schwartz bilgi kriterleriyle gecikme sayısına karar verilir. Yapılan analizde gecikme uzunluğu 1 olarak tespit edilmiş ve uygulanacak kriterler eş bütünleşme analizine dâhil edilerek Tablo 3 yardımıyla açıklanmıştır.

Bu doğrultuda özdeğer ve iz istatistiği gereğince serilerin kısa dönem süresinde eş bütünleşik oldukları ve temelde kurulan hipotezleri açıkladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3: Johansen Eş Bütünleşme Sonuçları

İZ İSTATİSTİĞİNE GÖRE				
HİPOTEZLER	ÖZDEĞER	İZ İSTATİSTİĞİ	%5 KRİTİK DEĞER	OLASILIK
$r=0^*$	0.702136	51.40295	42.04409	0.0025
$r\leq 1^*$	0.663012	33.10299	15.49055	0.0392
MAX. ÖZDEĞER İSTATİSTİĞİNE GÖRE				
$r=0^*$	0.712056	21.56032	26.40125	0.0240
$r\leq 1^*$	0.801236	15.48039	18.45963	0.0388

3.4. GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ

Grangerin nedensellik analizi temelde birçok varsayımı içinde barındırmakla birlikte aslında iki ana kriteri barındırmaktadır. Bu kriterler (Bıçkı ve Sobacı, 2011: 220);

- Gelecek geçmişin nedeni olmamaktadır. Kesin nedensellik sadece geçmişin şimdiki zamana veya geleceğe neden olmasıyla mümkün olabilecektir ve neden yani olayın oluş sebebi sonuçtan her zaman daha önce gerçekleşmiş olmaktadır.
- Nedensellikler rassal olarak ölçülebilen stokastik süreçleri içerirler ve belirlenen iki ayrı deterministik süreç arasında hiçbir zaman diğer değişkenlere bağlı gelişen nedenselliğin sebebi belli olmamaktadır.

Yapılan açıklamalara bağlı kalınarak analizi gerçekleştirilen verilerin uzun dönemde bir birimin nedenselliği olduğu tespit edilmiştir.

Tersine nedensellik incelemesi için bağımlı değişken olan büyümenin diğer kalkınma ve bilgi ekonomisi kriterlerine etkisi test edildiğinde, nedensellik etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Büyüme oranlarını bir birimlik artışlarla gösteren pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu Ki-Kare ve Prob değerlerin nedensellik ilişkisini gösteren 1 rassal büyüklüğünün altında yer alması ile kanıtlanmıştır.

Tablo 4: Granger Nedensellik Sonuçları

Hipotezler	Ki-Kare	Prob.
Tarım sektörü içinde yaşanan yıllık değişimler büyüme oranlarında yaşanan 1 birimlik artışın granger nedenidir.	0.780235	0.8123
Sanayi sektörü içinde yaşanan yıllık değişimler büyüme oranlarında yaşanan 1 birimlik artışın granger nedenidir.	0.912036	0.9012
Hizmet sektörü içinde yaşanan yıllık değişimler büyüme oranlarında yaşanan 1 birimlik artışın granger nedenidir.	0.330236	0.4123
Sağlık sektörü içinde yapılan harcamalar büyüme oranlarında yaşanan 1 birimlik artışın granger nedenidir.	0.495231	0.4512
Eğitim sektörü içinde yapılan harcamalar büyüme oranlarında yaşanan 1 birimlik artışın granger nedenidir.	0.459032	0.9045

Büyüme oranlarında yaşanan gelişmeler tarım sektörü içinde yaşanan gelişmelerin granger nedenidir.	0.712602	0.8812
Büyüme oranlarında yaşanan gelişmeler sanayi sektörü içinde yaşanan gelişmelerin granger nedenidir.	0.475128	0.4569
Büyüme oranlarında yaşanan gelişmeler hizmet sektörü içinde yaşanan gelişmelerin granger nedenidir.	0.459123	0.4125
Büyüme oranlarında yaşanan gelişmeler sağlık sektörü içinde yaşanan gelişmelerin granger nedenidir.	0.125622	0.7845
Büyüme oranlarında yaşanan gelişmeler eğitim sektörü içinde yaşanan gelişmelerin granger nedenidir.	0.700236	0.8102

SONUÇ

Gelişmişlik ve kalkınmışlığın daha fazla gündemde olduğu ve ülkelerin kendi içinde bu duruma göre sınıflandırıldığı ekonomiler dikkate alınarak yapılan literatür taraması göstermiştir ki bir ekonominin kalkınma ekonomisini tam olarak uygulayabilmesi için iktisadi faaliyet kolları içinde bütün ekonomik sistemlerdeki gelişimini tamamlamış olması gerekmektedir. Bilgi ekonomisi ile birlikte teknolojik dönüşüm ve bilginin kullanımının artması da bu süreci beslemiş ve yeni bir istihdam alanının oluşmasını sağlamıştır. Toplumların her birinin farklı bir ekonomik yapılanmaya sahip olması da bu durumun dinamizmini değiştiren ve etkileyen farklı unsurlar arasında yer alır.

Türkiye ekonomisi açısından kalkınmışlık ölçütü ve bilgi ekonomisinin uygulanması incelendiğinde büyümenin gerçekleşmesinin tek başına etkili olmadığı ve bilgi ekonomisi alt ölçeklerinin de niteliksel yönü fazla olan kalkınma ekonomisi için gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Büyümenin daha çok niceliksel verilerle sınırlanırken, kalkınmanın ise niteliksel gelişme ve ilerlemelerle tanımlanması bu farklılıkların bir diğer sebepleri arasında yer alır.

1980 öncesinde sadece iç piyasa ekonomisine sahip olan ülke ekonomimiz, 1980' de serbest piyasa ekonomisine geçiş ile birlikte ekonomide sınırlamalar kaldırılmış ve küresel rekabet ortamının şartları yerine getirilmeye çalışılmıştır. 3. Başlık altında analiz içinde değerlendirilen bağımsız değişkenler açısından durum değerlendirildiğinde ise; sağlık ve eğitim alanında yapılan harcamaların bilgi ekonomisi için önemli olduğu ve gelişmişlik ölçütlerine göre harcamalardaki artışın pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

Diğer yandan bilgi ekonomisine geçiş ve rassal büyümenin tam olarak gerçekleştiğini incelemek amacıyla iktisadi faaliyet kolları içinde yer alan tarım, sanayi ve hizmet sektörü verileri incelenerek aralarındaki ilişki tespit edilmiştir. Görülen şudur ki, gelişmiş ülkelere göre hizmet sektöründe geride kalırken, sanayi ve tarım sektöründe ise rekabet edebilecek bir statüde bulunmaktayız.

Yıllık rakamların nedenselliklerine bakıldığında sektörlerin kendi içindeki yatırım ve büyüme rakamlarının birbirlerini etkilediği, birinde meydana gelen bir birimlik artışın diğer sektörde meydana gelen bir birimlik azalışa neden olduğu ve bilgi ekonomisinin yönünde bu duruma bağlı olarak değişmesi olmuştur. Gerek yapılan analizden gerekse yapılan literatür incelemelerinden çıkarılacak en kesin sonuç bir ülkenin kalkınmış ülke ekonomisi aşamasını uzun dönemde gerçekleştirebilmesi için temel konjonktürel dönüşümleri gerçekleştirerek, bilgi ekonomisi kapsamında yapısal gelişimini tamamlaması ve uzun dönem dediğimiz süreci gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Yapılan analiz doğrultusunda bilgi ekonomisi kriterlerinin ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır hipotezi kabul edilmiştir. Diğer alternatif hipotezin ise kısa dönemde kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki sonuçların Prob değerlerinin 1'in altına yer aldığı gözlemlenmesi aralarındaki tek farkın tersine nedensellik ilişkisinin de incelendiği bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlere etkisinin uzun dönemde pozitif yönlü olmazken bu etkisinin kısa dönemde spekülasyon olarak olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Abdullah, R.; Ökmen, M, “A Framework for Knowledge Management System Implementation in Collaborative Environment for Higher Learning Institution.” *Journal of Knowledge Management Practice*, March, 2005, s.39-54.

Aktan,C.; Vural, İsmail Yaşar, “Bilgi Toplumu, “Yeni Temel Teknolojiler ve Yeni Ekonomi”, Bilgi Çağı, Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri içinde, Ed.: Aktan, Coşkun Can, Vural, İstiklal, *Çizgi Kitabevi Yayınları*, Konya, 2005, s.31- 81.

Awad, E; Ghaziri, H. Knowledge Management, *Prentice Hall Publishing*, New Jersey, 2004.

Aydın, Ü; Kara, O,. “Bilgi Ekonomisinde Değişen Öncelikler Bağlamında İktisat Politikası”, *Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı*, Cilt:1, (ed.): İbrahim Güran Yumuşak Horasan Yayınevi, İstanbul, 2006.

Barutçugil, İ. Bilgi Yönetimi, *Kariyer Yayıncılık*, İstanbul, 2002.

Bayraç, H. “Yeni Ekonominin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları”, *Eskişehir Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Sayı.2, Mart 2007.

Bayrakeri, E. Bilgi Ekonomisine Dönüşüm Sürecinde Türkiye Ve Slovenya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir, 2012.

Berksoy, T; Saltoğlu, B. Türkiye Ekonomisinde Sermaye Hareketleri, *Mega Ajans Basımevi*, İstanbul, 2011.

Bhatt, G. “Knowledge management in Organizations: Examining the interaction between Technologies, Techniques And People”, *Journal of Knowledge Management*, 5 (1), 2001, s.68-75.

Bıçkı, D; Sobacı, M. “Yerel Yönetimden Yerel Yönetişime: Post-Fordizm Bağlamında Yerel Yönetimleri Anlamak”, *ÇOMÜ Biga İBBF Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, 2011, s.214-224.

Choi, B; Lee, H., “The Effect of the Internet On Economic Growth: Evidence From Cross-Country Panel Data”, *Science Direct Economics Letters*, Sayı 105, 2002, s.174-179.

Çapar, B. Bilgi Çağı, Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri, *Çizgi Kitabevi*, Ankara, 2005.

Drucker, F. Geleceğin Toplumunda Yönetim, (Çev.: Mehmet Zaman), *Hayat Yayıncılık*, İstanbul, 2013.

Dura, C; Atik, H. Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye, *Literatür Yayıncılık*, İstanbul, 2002.

Emiroğlu, B. “Türkiye ve Dünya’da Bilgi Toplumu Ve Ekonomisi: Süreçler ve Değişimler”, *XII. Türkiye’de İnternet Konferansı*, 8-10 Kasım 2007, Ankara, s. 333-337.

Erbaş, H; Turan, F. “2001 Ekonomik Krizinin Tüketim, Eğitim ve Sağlık Alanlarında Ücretli ve Esnaf Kesime Yansımaları”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 2003, s.45-49.

Işık, N; Kılınç, E. “Bilgi Ekonomisi v,e İktisadi Büyüme: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 26, 2013, s.21-54.